

PRISPEVEK K IMENOSLOVJU ŠKOCJANSKIH JAM (Raziskave Jamarskega odseka Primorske sekcije Nemškoavstrijskega planinskega društva)

Andrej KRANJC

dr. geogr., višji znanstveni sodelavec, Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU, 66230 Postojna, Titov trg 2, SLO
dr. geogr., consigliere scientifico, Istituto per lo studio del Carso presso il CRS ASSA, 66230 Postojna, Titov trg 2, SLO

IZVLEČEK

V letih 1884-1904 je Jamarski odsek Primorske sekcije Nemškoavstrijskega planinskega društva uspel raziskati takorekoč celotne Škocjanske jame in jih tudi opremiti z raziskovalnimi ter turističnimi potmi. Posameznim jamam, delom jam, oblikam, potem in delom poti so nadeli okoli 150 imen, ki jih podrobneje razčlenjuje ta prispevek. Danes se jih uporablja le še kakih 12 %.

1. UVOD

O ponikanju Reke v Škocjanske jame in o kraških izvirih Timave so pisali tako že avtorji v antiki kot tudi od začetkov novega veka dalje. Za primer navajam le Pozidonija iz Apameje (135-50 pr. n. št.) in Vergilija (70-19 pr. n. št., v Eneidi) od starejših ter Lazius-Ortelijevo karto (1561), F. Imperata 1599 (Gruber 1781) in končno Valvasorja (1689). Na omenjeni karti so jame zapisane kot "ubi Recca flu, absorbetur, et in Timau fontibus erumpit", Valvasor pa govori le o Felsen-Loch (Luknji v skali), kamor odteka Reka.

V začetku prvega podrobnejšega raziskovanja in turističnega urejanja Škocjanskih jam, v prvih desetletjih 19. stol., je bilo gotovo znanih precej imen za posamezne jame oziroma dele jam. Nekatera imena so bila morda "domača" (Koščakova jama, Miklov skedenj, Okroglica, Ozka špilja) (Rojšek 1994), nekatera (Tominčeva jama) pa gotovo umetna. Žal so viri in literatura iz teh časov razmeroma redki, predvsem pa neobdelani.

Zato sem se za začetek lotil najbolj znanega časa raziskav Škocjanskih jam, raziskav, v sklopu katerih so raziskali takorekoč vse jame in so bile osnova vzponu turističnega pomena jam, in končno tistih, ki so zelo dobro dokumentirane, to je raziskav Jamarskega odseka (Abtheilung für Grottenforschung) Primorske sekcije (Section Küstenland) Nemškoavstrijskega planinskega društva (DÖAV) med leti 1884-1904.

Do leta 1884 so bili, kljub nekajkratnim resnim poskusom (Svetina 1839, Schmidl 1851), znani, razen Ve-

like in Male doline ter vmesnih delov (danes imenovanih Mahorčičeva in Mariničeva jama), dejansko le vhodni deli "pravih" Škocjanskih jam, to je podzemeljskih prostorov ob Reki od njenih ponorov v Veliki dolini navzdol. Jamarski odsek Primorske sekcije DÖAV je bil ustanovljen 1883, 1884 so njegovi člani že premerili prve dvorane v Škocjanskih jamah in 8. novembra 1884 premagali zanmeniti 6. slap, ki je do tedaj ustavil vse raziskovalce. Istega leta so pridobili jame in okoliško zemljišče v zakup (Pazze 1893).

Od takrat je njihovo delo potekalo v dveh smereh. Raziskovali so jame ob Reki navzdol in 1890 (Kranjc 1992) dosegli "končni" sifon (premagali so ga šele slovenski jamski potapljači dobrih 100 let kasneje) (Sancin 1992). Za te raziskave so njihovi "jamski delavci" iz okoliških vasi klesali in delali "raziskovalne poti", ustrezno zavarovane. Obenem so stene v Veliki in Mali dolini prepredli s "planinskimi potmi" včasih zelo "zračnimi", preko navpičnih sten in celo previsov, nekatere raziskovalne poti v jamah pa so širili v planinske oziroma v prave turistične poti, po katerih so lahko obiskovali jame tudi "običajni" (a ne v današnjem smislu!) turisti. Uvedli so pravo vodniško službo z "izprašanimi vodniki" domačini, ki so imeli tudi trojezične vodniške knjižice (v nemškem, italijanskem in slovenskem jeziku). Raziskave so bile dejansko zaključene leta 1904, ko so štirje domačini preplezali 60metrsko steno nad podzemeljsko Reko in odkrili Lutterothgrotte, današnjo Tiho jamo.

2. POIMENOVANJE ŠKOCJANSKIH JAM

Glede na vse te raziskave, dela in turistični obisk jam ne preseneča, da so posamezne jame, njihove dele, posamezne oblike in seveda poti, dele poti, predore in počivališča posebej poimenovali.

V aprilu 1911 so imena, ki so jih dali člani Jamarskega odseka, po abecednem vrstnem redu, zbrana iz takratne literature in jamskih načrtov.

2.1. Objekti poimenovanja

Celotni jamski splet so imenovali Höhlen von S(ankt) Canzian, Reka-Höhlen bei S. Canzian ali St. Kanzianer Grotten. V tem spletu so ločili posamezne jame (Grotte), ki imajo bodisi poseben vhod s površja, "s svetlega", kot je Tominčeva jama (Tominz-Grotte), ki se odpira v steni Velike doline, ali pa stranske rove, kot jim rečemo danes, ki so dovolj jasno ločeni od glavnega rova (Regen-Grotte, kratek rov v steni Hankejevega kanala, kot ga imenujemo danes). S posebnimi imeni, kot samostojnimi jamami oziroma njihovimi deli, so imenovali tudi dele glavnih jamskih rovov ob Reki, čeprav med njimi ni posebnih prehodov ali drugih optičnih ali drugačnih ovir, ki bi opravičevale delitev na posebne jame. Tako se jama pod Škocjanom, v katero ponika Reka, še danes imenuje Mahorčičeva jama, vhod na drugi strani, kjer priteka Reka v Malo dolino, pa Mariničeva jama. Kje je v podzemlju meja med obema jamama, skoraj ni mogoče reči, lahko je kvečjemu dogovorjena. Takih posebnih jam oziroma "Grotten" so v Škocjanskih jamah poimenovali preko 20, od že omenjene kakih 10 m dolge Regen-Grotte do okoli pol kilometra dolge Tominz-Grotte ali velikega portala Marinitsch-Grotte.

Ostale dele jam oziroma njihove odseke so poimenovali največ kot "dvorane" (Dom = stolnica), teh je osem, ter, bolj v posameznih primerih, Cap (rt), Doline (dolina - ohranili so domače ime za Veliko dolino ali Hauptdoline), Felsen, Felsblock in Wand (pečine oziroma stene), Halle (dvorana ali veža), Klamm (soteska) ter Grat (greben). Tudi imen s temi elementi je okoli 20. Dele podzemeljske reke oziroma rečne struge so poimenovali z Bucht, Canal, Hafen, See ali fälle; skupaj je takih imen okoli deset.

Ostala imena so bila povezana s potmi oziroma s hojo po jami: poti se v glavnem imenujejo - weg ali Weg, redko Gang, vzponi so običajno steig ali Steig, počivališča in razgledišča so bila Warte in Belvedere, mostovi seveda Brücke, redkejša imena so - hafen, Erker in - capelle. Pojavljajo se tudi - fenster, Pforte, - thor in - winkel.

Poleg tega je še nekaj imen, ki ne sodijo v nobeno od naštetih skupin. Taka so npr. Baldachin, Lugeck, Naturstollen, Noe-Horst, Felsenloch, Thür in Tropfstein-Paradies.

Našteta imena vsebujejo pravzaprav njihov izbor jamskih prostorov, oblik in objektov, ki jih je, poimenovalih seveda, okoli 150.

2.2. "Subjekti" poimenovanja

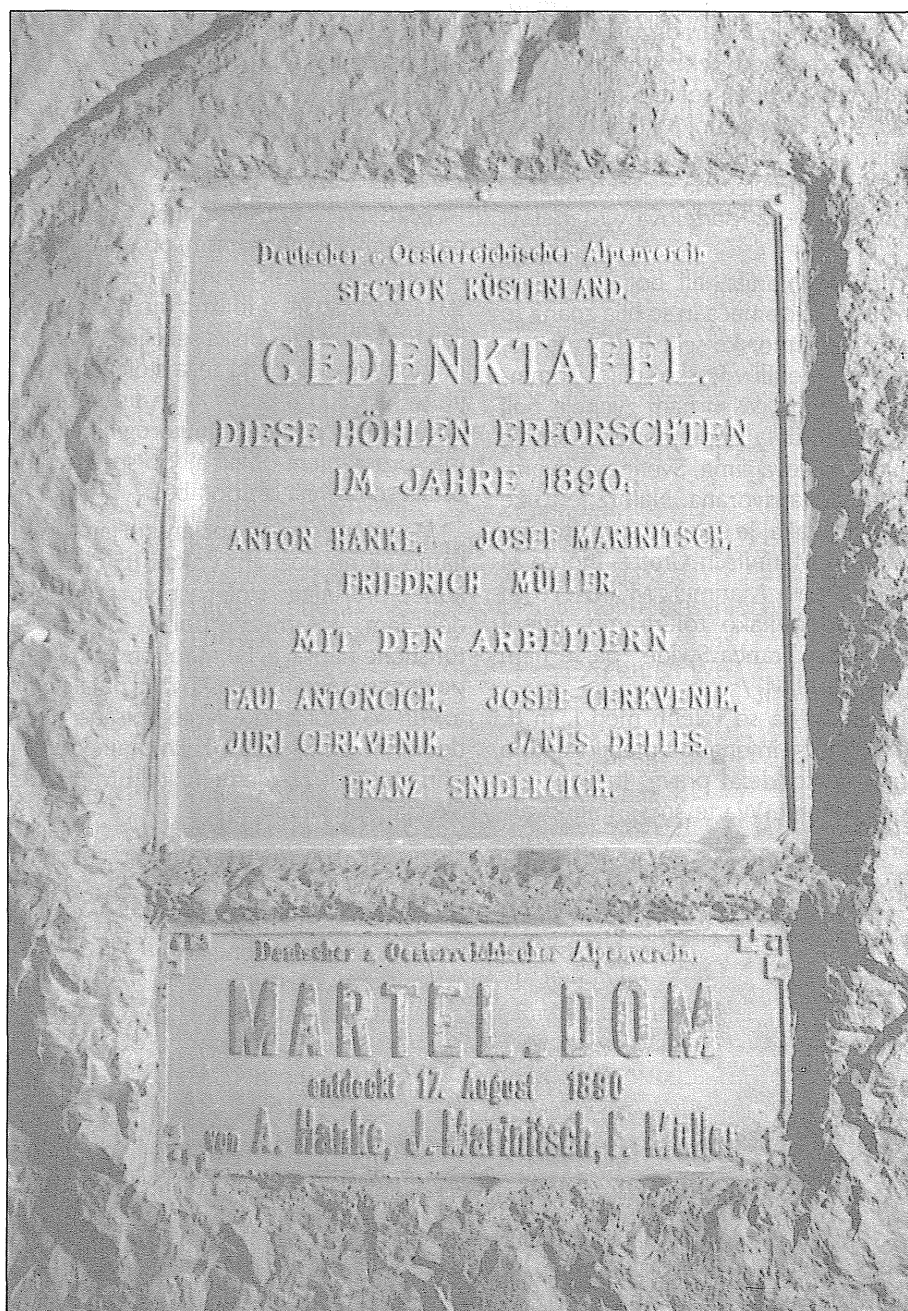
Spredaj sem naštel, kaj so člani Jamarskega odseka Primorske sekcije DÖAV v Škocjanskih jamah poimenovali. Naj na kratko pregledam še, po kom ali čem so te jame, dele jam, posamezne oblike in poti ter njihove dele poimenovali.

Daleč na prvem mestu so to osebe. Preko 50 objektov v najširšem smislu je poimenovalih po osebah. In kakšen je bil ključ tega poimenovanja? V prvi vrsti gre za zaslužne člane Primorske sekcije, zaslužne za raziskovanje in opremljanje Škocjanskih jam v najširšem smislu. Lahko so to raziskovalci sami, ki so z osebnim pogumom, tveganjem in vzgledom pripomogli k osvajanju jamskih globin (Hanke-Canal, Marinitschweg, Müller-Dom, Novak-Cap), zaslužni društveni delavci in odborniki (Pazze-Grotte), člani ali nečlani, ki so denarno omogočili raziskovanje ali nadelavo poti (Schadeloock-Dom, Stefanie-Warte) ter druge tako ali drugače za Škocjanske jame pomembne osebe (Marchesetti-Dom). Za "botre" so izbrali tudi osebe, ki so pomembne za raziskovanje ali poznavanje Škocjanskih jam izven okvira DÖAV (Mahorčič-Grotte, Schmidl-Grotte, Svetina-Dom, Tominz-Grotte, Valvasor-Wand), oziroma znamenite osebe, ki so jih hoteli s tem počastiti (Martel-Dom).

Zanimivo je, da med preko 40 imeni oseb, po katerih so imenovali jame in njihove dele ter vsebino, takorekoč ni "kronanih" glav, kar je bilo takrat sicer zelo priljubljeno. Glavni rovi Postojnske jame so se imenovali Kaiser Ferdinand Grotte, Kaiser Franz-Josef u. Elisabeth-Grotte, Divaška jama je bila Kronprinz-Rudolf Grotte, Huda luknja pa Nadvojvode Ivana jama. Stefanie je bila res Kronprinzessin in nadvojvodinja, Emma Lutteroth pa baronica, vendar njunih imen niso ovekovečili zaradi "podedovane" ampak zaradi osebne plemenitosti - ker sta prispevali večje vsote denarja za gradnjo poti po jamah.

Posebej ponosni so bili raziskovalci na svoje matično društvo, ki se pojavlja v imenih kar štirikrat: Alpenvereins-Canal, Alpenvereins-Dom, Alpenvereins-See in Alpenvereinsweg. Če omenim še pravično osebo iz epa o Nibelungih Lorelei (Loreleifelsblock in Loreleifelsen), subjekte iz grškega bajeslovja (Cerberus Grotte in Charons Bucht) ter zavarovalnico Concordia, potem je z osebnimi imeni konec.

Pa tudi z navdihom za imena. Ostalih imen, ki ne izvirajo od oseb, je razmeroma malo in so v glavnem prozaična, po dobro vidnih lastnostih ali značilnostih: Brunnengrotte, Felsplateau, Guano-Grotte, Lager-Grotte, Regengrotte, Riesenfenster in Riesenthor, Tunnelgrotte in Tunnelpforte.

SL. 1.: Primer plošč Primorske sekcije DÖAV v Škocjanskih jamah: spodnja je običajna (ime dvorane, datum odkritja in imena odkriteljev), zgornja pa "Gedenktafel" z več besedila in imeni vseh udeležencev (foto: J. Hajna).

3. SPREMEMBE POIMENOVANJA

Danes je teh "prvopristopniških" imen ostalo zelo malo. Imena so bila večinoma tudi "materializirana" - na oziroma v živo skalo so bile pritrjene pločevinaste emajlirane ploščice z napisom - ime objekta ter (manjše) datum odkritja in imena odkriteljev. Večji tip plošče je bila t.i. Gedenktafel, kjer je bilo tudi besedilo daljše. Žal so v tistih delih jam, ki so danes urejeni za turistični obisk, vse te plošče odstranjene in so ostale le v bolj oddaljenih, na teže ali takorekoč nedostopnih (zaradi zrušenih poti) mestih. Tako je visoko nad strugo Reke v Hankejevem kanalu (to ime ni le ostalo, ampak se celo razširilo na celotno podzemeljsko sotesko navzdol od Hankejevega mostu) plošča z imenom Schadeloock-Dom, plošča Swida-Warte pa je v celoti prevlečena s sigo. Od spominskih tabel je lepo ohranjena Martelova v Martelovi dvorani (Sl. 1.).

Sicer so se do danes ohranila, ali bolje, smo jih obdržali, imena, ki veljajo za domača in so bila znana še izpred raziskav in zakupa Primorske sekcije (Okroglica, Ozka špilja, ki smo jo spremenili v Roško špiljo, Tomičeva jama) ter deloma imena, ki so nam zvenela bolj "slovensko" ali so se nam zdela pomembnejša, kot so npr. Mahorčičeva in Mariničeva jama, Svetinova dvorana, Schmidlova in Martelova dvorana. Najbrž je to že bolj vprašanje psihologije, zakaj je splošno sprejeto ime Mariničeva jama (prvotno Marinitsch-Grotte, morda bi bila prava oblika imena celo Marinić), Müllerjevo in Marchesettijevo dvorano nekako toleriramo, imeni "Pazzejeva jama" ali "most Franca Swide" pa se nam zdita popolnoma nesprejemljivi.

Ne smemo pa pozabiti, da so v letih med I. in II. svetovno vojno, pod Italijo, vsa imena spremenili skladno s pojmovanjem Primorske kot dela "prave" Italije. Nekdanje Pretis-Warte in Stefanie-Warte so se imenovali

Vedetta Giuseppe Sillani ali Vedetta Jolanda di Savoia, mostovi so dobili imena kot npr. Ponte del Fante nelle Malebolge, itd. Med časom, ko so bila še v uporabi imena, ki so jih podelili prvi raziskovalci, in priključitvijo Primorske k Sloveniji, ko so Škocjanske jame zopet pričeli obiskovati slovenski jamarji in ko so vodenje prevzeli slovenski vodniki, je minilo 40 let in torej med obema generacijama ni bilo neposrednega stika. Imena, o katerih govorim v tem prispevku, bodisi pozabljena, opuščena ali ohranjena, smo dobili predvsem iz literature in iz jamskih načrtov, skoraj nobenega pa preko neposrednega izročila.

4. SKLEP

Med danes uporabljanimi "uradnimi" imeni (v tisku, na načrtih, tablah, napisih, ob vodenju turistov) v poimenovanju Škocjanskih jam jih je kakih 8 (to je tudi okoli 5 %) takih, ki so jih približno (ne natančno) enako uporabljali tudi člani Primorske sekcije DÖAV konec prejšnjega in v prvem desetletju tega stoletja. Med ostalimi imeni jih je še kakih 8 takih, ki jih uporabljamo posamezniki občasno (ob pomanjkanju drugih imen) oziroma v deloma spremenjeni obliki ali ob spremenjeni vsebini - vsa ostala so izginila iz uporabe.

Po grobi oceni v Škocjanskih jamah danes ne uporabljamo ali ne poznamo okoli 85 % imen, s katerimi so konec prejšnjega stoletja prvi raziskovalci poimenovali dele jam, posamezne oblike in pojave, poti in druge turistične naprave. Še manj pa vemo, zakaj, po kom ali po čem so takratni raziskovalci dajali ta imena. Glede na to, da so Škocjanske jame vpisane v seznam svetovne dediščine pri UNESCO, bi morali podrobneje preučiti in ohraniti tudi ta element kulturnega dela dediščine v Škocjanskih jamah.

TABELA 1

Imena v Škocjanskih jamah

Abgrund	Guano-Grotte	Martel-Dom	Regengrotte
Albin Strekelj-Plateau	Guttenberg-Halle	Martel-See	Reka Höhle
Alpenvereins-Canal	Hanke-Canal (Kanal)	Masopust Cap	Reka-Höhlen bei S. Canzian
Alpenvereins-Dom	Hanke-See	Meissner-Steig	Rekawinkel
Alpenvereinscanal	Hanke-Steig	Mélanie-Erker	Riesenfenster
Alpenvereinssee	Hardegger Höhle	Metzger-Steig	Riesenthor
Alpenvereinsweg	Hauptdoline	Miklaučič-Weg	Riesenthorklamm
Annen-Warte	Hauptgrotte	Mizi Warte	Rifugio Lunardelli
Baldachin	Hainisch Grotte	Moll Cap	Rifugio Millosovich
Baldachingrotte	Hochweg	Müller-Dom	Rinaldini-Dom
Balkensteig	Hohe(n) Gang	Müller-See	Rudolf BrunnerSteig
Beatrix Fels	Höhlen von S. Canzian (Kanzian)	Müller-Warte	Rudolf-Dom
Belvedere	Hopfgartner-Grotte	Müller-Weg	Schacht
Bootshafen	Irenen Brücke	Nataliens-Ruhe	Schadeloock-Dom
Böse Ecke	Kanzianer Höhlen	Naturstollen	Schmidl-Grotte
Böse-Wand	Kleine Doline (Dolina)	Noe-Horst	Schneider-Pforte
Brichta-Grotte	Kleine Grotte	Nördlinger-Weg	Schröder-Grotte
Brucker-Grotte	Kleiner Trichter	Novak-Brückensteig	See des Todes
Brunnengrotte	Königsweg	Novak-Cap	Skelett Grotte
Brunner-Weg	Kraus Brunnen	Oblasser Warte	St. Kanzianer Grotten
Canzianer Grotten	Krause-Grotte	Okroglica	Stollen
Castello	Kronprinzessin Stefanie Warte	Orchester	Svetina-Dom
Cerberus Grotte	Lager-Grotte	Oskaspela	Swida-Brücke
Charons Bucht	Loreleifelsblock	Ožka Spela	Swida-Warte
Cilicap	Loreleifelsen	Paul's hohes Felsenloch	Teufels Brücke
Cili-Cap	Löwe	Pazze-Grotte	Thür
Concordia-Brücke	Lugeck	Pazze Rettungs Weg	Tommasini Brücke
Concordiasteig	Lutterothgrotte	Pazze-Wäldchen	Tominz-Grotte
Czörnig Grotte	Mahorčič-Grotte	Pazze-Weg	Treppenweg
Diez Cap	Mahorčič Höhle	Petrus Felsen	Tropfstein-Paradies
Doline (grossen)	Maler-Grotte	Plenker-Steig	Tunnelgrotte
Eichelator-Grotte	Marchesetti-Dom	Plenker Stein	Tunnelpforte
Elefanten	Marchesetti-Höhle	Prendini-Steig	Urbas Grotte
Erhold-Grat	Marinitsch Höhle	Pretis-Wand	Valvasor-Brücke
Felsplateau	Marinitsch Warte	Pretis-Warte	Valvasor-Wand
Friedrich Grotte	Marinitschweg	Pretis-Weg	Vier Vorhänge
Friedrichs-Grotte	Marien Capelle	Putick-Dom	Wasserfälle
Grabfeld	Mariencapelle	Radonetz Brunnen	Werner-Steig
Grosse Doline (Dolina)		Radonetz-Warte	
Grosser Trichter		Radonetz-Weg	

RIASSUNTO

Le Grotte di San Canziano sul Carso sono uno dei fenomeni carsici più noti nel mondo e più citati dalla pubblicistica. Nel 1819 anche nelle Grotte di San Canziano ebbero inizio le visite turistiche organizzate, anche se fino al 1884 la maggior parte delle grotte rimase inesplorata. Dei nomi assegnati prima di quella data ci sono pervenuti soltanto alcuni (Koščakova jama, Miklov skedenj, Okroglica, Ozka Špilja, Tominčeva jama). Nel periodo 1884-1904 il Reparto Speleologico (Abtheilung für Grottenforschung) della Sezione del Litorale (Section Küstenland) della Società Alpina Tedesco Austriaca (DÖAV) esplorò l'intero percorso delle Grotte di San Canziano. Nel 1884 ricevettero in appalto le grotte e l'area circostante e iniziarono ad allestire la parte interna delle grotte a scopi turistici.

Considerando tutte le ricerche, i lavori e le visite turistiche, non sorprende il fatto che alcune grotte e alcune parti delle cavità, certe forme particolari, i sentieri e parti di essi, i tunnel ed alcuni punti di sosta si videro assegnare dei nomi particolari.

Nelle Grotte di San Canziano alcune cavità (Grotte) ebbero un proprio nome, dalla Regen Grotte lunga 10 metri alla Tominz Grotte che si estende per mezzo chilometro. Le altre parti delle grotte furono chiamate in gran parte "saloni" (Dom = Duomo), Cap (Punta), Doline, Felsen, Felsblock, Wand (dirupi, ovvero pareti), Halle (salone o atrio), Klamme (gola) e Grat (cresta). Parti del fiume sotterraneo, ovvero del suo alveo, furono chiamate Canal, See o falle. I nomi ricordavano soprattutto dei personaggi, membri meritevoli (Hanke Canal, Marinitschweg, Muller Dom, Novak Cap), operatori sociali e consiglieri (Pazze Grotte), membri che avevano finanziato le ricerche e la sistemazione dei sentieri (Schadeloock Dom). La maggior parte dei nomi era anche "materializzata" con targhe in smalto, ora quasi totalmente scomparse.

Secondo una stima approssimativa, circa l'85 % dei nomi delle Grotte di San Canziano che alla fine del secolo scorso furono assegnati dai primi ricercatori oggi non vengono più adoperati o ci sono sconosciuti. Né tanto meno ci sono noti i motivi che dettarono la scelta dei nomi e a chi o a che cosa erano state intitolate le grotte.

LITERATURA

Gruber, T., 1781: Briefe hydrographischen und physikalischen Inhalts aus Krain. Pp. 159, Wien.

Jahres Bericht der Section "Küstenland" des DÖAV für das Jahr 1893. 1-11, Triest 1894.

Jahres Bericht für das Jahr 1910. Section Küstenland des DÖAV, 2-39, Triest 1911.

Kranjc, A., 1992: Zadnji "Veliki problem" Škocjanskih jam po sto letih rešen!. Naše jame 34, 149-151, Ljubljana.

Lazius, W. & A. Ortelius, 1561, 1573: Goritiae, Karstii, Chazeolae, Carniolae, Histriae et Windorium Marchae Descrip(tio).

Marinitsch, J., 1904: La Grotte des Surprises à SaintCanzian. Spelunca, 37, 97-100, Paris.

Müller, F., 1887: Führer in die Grotten und Höhlen von Sanct Canzian bei Triest. 5-111, Triest.

Müller, F. (po P. A. Pazeju), 1907: Neuer Kleiner Wegweiser für die Besucher der St. Kanzianer Grotten. 1-16, Triest.

Pazze, P. A., 1893: Chronik der Section Küstenland. Pp. 370, Triest.

Rojšek, D., 1994: Geografsko vrednotenje naravne dediščine na primeru Škocjanskega jamskega spleta z okolico in varstvo okolja. Magistrska naloga, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 1-144, Ljubljana.

Sancin, S., 1992: Nova odkritja v Škocjanskih jamah. Naše jame, 34, 156-162, Ljubljana.

Škocjanske jame - naravni in kulturni spomenik. SFR Jugoslavija, Seznam svetovne dediščine, Konvencija o varstvu kulturne in naravne dediščine, 1985.

Valvasor, J. W., 1689: Die Ehre des Hertzogthums Crain. I. Th., 1-696, Laybach.